

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՍՈՒՍԸ

Ձեռք սխալած կամ չափազանցներ հետեւեցնելով, որ Ռուբեն Սեւակ իր ամբողջական կերպարով չէ, որ ցարդ գնահատուած է մեր գրականագէտներուն կողմէ: Իր լրիւ բնութագրին ներկայացումը ընթերցող հասարակութեան՝ կը մնայ թերի: Ըստ էութեան եւ իր համապարփակ դիմաստուերով չէ ընկալուած եղբարախտ բժիշկ-մտաւորականը մեր ժողովուրդէն:

Մեծատաղանդ ու տարաբախտ Գրողի, Հայու եւ Մարդու իր տիպարին ստուերին մէջ ձգուած մէկ երեսն ալ, փիլիսոփայական ու ընկերային ուրոյն հայացքներ վկայող իր գրաւիչ անհատականութիւնն է: Ասոր ապացոյց կը կազմեն իր պատանեկան-երիտասարդական առաջին տարիներու աշխատութիւնները: Դպրոցական գրասեղաններու վրայ շարադրուած: Անտիպ մնացող այս գործերը, վերջերս միայն լոյս աշխարհ եկած են, գուրգուրոտ ձեռքերու կողմէ: Յամենայն դէպս՝ անոնք նորութիւն կը կազմեն գրասէր լայն շրջանակներուն համար:

Մենք եւս / խոստովանիմք /, զարմանով ու ոչ նուազ հիացումով ընկալեցինք այս իրողութիւնը, երբ մեր սեղանին ունեցանք Ռուբենի "Յիսուսի Կեանքը" գրութիւնը, զոր մանրամասն կարելի է սեպել: Ինքնակրթական իսկ վկայութեամբ՝ այս մէկը շարադրուած է "Աշակերտի շրջանիս": Ըսել է՝ 1905-ական թուականներուն երբ Պոլսոյ Պէրպէրեանի /Ռէթէոս/ ուսանող էր թուիս ու գանգրահներ այս պարմանը: Սեւակ, աշակերտական շարադրութիւն կը նկատէր զայն: Այդպէս սեպելով հանդերձ, իր այս "Առաջին թոթովումները" ինք ամփոփած է նիհար տետրի մը մէջ, խորհելով, որ իր գնահատութեամբ՝ "որեւէ արժանիք գուրկ" արձակ ու ոտանաւոր այս կտորները թերեւս "փնտռուին օր մը": Եւ չէ սխալած ինք: Կերպով մը մարգարեացած ազգայնաշունչ տրիբունին, թուրքին անողոք եաթաղանով այնքան վաղամեռ դարձուած նահատակին այս գործերը, համեստօրէն անարժէք որակուած իր կողմէ, փնտռուած ու լոյս աշխարհ բերուած են ոչ միայն իրմէ մնացած մասունք մ'ըլլալուն համար, այլեւ՝ քանի որ կը կազմեն արժէքաւոր նոր ներդրում ստեղծագործական արդէն փառաւոր իր բերքին վրայ յաւելող: Այս մէկը՝ գերարժեւորող նոր վաստակ որպէս: Որուն համար հայ գրականութիւնը պարտական է Պոլսահայ (նախկին) մտաւորական-նարտարապետ Պետրոս Զորեանին: Ասոր շնորհիւ է, որ պահպանուած ու մեզի հասած են այս եւ ուրիշ անտիպներ Ռ. Սեւակէն: Այս կապակցութեամբ, մենք պարտական ենք նաեւ, Ռուբենի եղբորդի եւ հերոսատիպ գրողի իմացական արժէքներու ժառանգորդ ու անոր կիսաւարտ գործի շարունակող, ցիսաբնակ Յովհաննէս Զիլինկիրեանին, որ մոռացութենէ ու ի սպառ կորուստէ փրկեց այդ գոհարները: Եւ այժմ, անոնք տեղ կը գրաւեն "Ռուբեն Սեւակ"-ի Տուն Թանգարանին մէջ, Նիս /Յորանս/:

Կարդալով "Յիսուսի Կեանքը", նախ կը համակուիս տարակուսանով: Ակամայ հարց կու տաս դուն քեզի, թէ գրեթէ պատանի տարիքի մէջ եղող Ռուբենը կրնա՞ր փիլիսոփայական ու ընկերային խորաբախանք ու վերլուծող մտնով ստեղծել Յիսուսի մօտաւորապէս նոր կերպար մը, անոր տալով գեղարուեստական ուրոյն ձեւաւորում, տարազ, քիչ մըն ալ խորք՝ որ նորութիւն է հայ գրականութեան մէջ:

Ի՞նչն է յատկանշականը այս մանրավէպին մէջ:

Ռ. Սեւակ կը ներկայացնէ մեզի Յիսուս մը, որ "Մարդու Որդի" ըլլալով հանդերձ, առաւել մարդացուած է: Անջատուած է ան երկինգէն ու երկու ոտով ամրապէս կանգնած երկրային հողի վերայ, միախառնուած երկրային մահկանացուի մը առօրեային, նոյնացած անոր հետ, իւրացնելով իմացական, զգացական ու ֆիզիքական յայն բոլոր տարրերը որոնք սոսկական մարդը կը յատկանշեն:

Ռուբէնի Յիսուսը այստեղ՝ երկրայիններուս կը թուի աւելի հոգեհարազատ, բնական, մտերիմ ու համոզիչ: Քրիստոնէական վարդապետութեան սկզբունքները բնութագրուած են հոն կեանքի չոր ու մերկ իրականութեամբ, շօշափելի օրինակներով: Քրիստոսը այստեղ ներկայացուած կը գտնենք իրաւ ընկերվարականին բնորոշ բոլոր ստորոգելիներով՝ Արդարութիւն, Սէր, Աշխատանք ու խաղաղասիրութիւն: Ռուբէն իր կողմէ ալ փայլ մը աւելցուցած է արդէն պայծառ տիպարին վրայ Աստուծոյ Որդւոյն, զայն պնենելով առաքինութիւններով ու գաղափարներով, որոնց շնորհաւատացողն ու զանոնք դաւանողն եղած է ինք: Որեւէ առանձին կուսակցութեան մը չյարելով հանդերձ:

Կարդալով իր գունագեղ տողերը որոնք յոյզ, կարեկցութիւն, հոգեզմայլանք, ցաւ ու բարեխղճութիւն կ'արտայայտեն, ասոցմով վրձնուած կերպարին մէջէն կը ծանօթանաս նոյնինքն՝ խոստմանից (բայց կեանքի գարունքին խամրած, ափսոս) գրողի մը ներաշխարհին, կը թափանցես անոր ազգային ու մարդկային էութենէն ներս: Այնտեղ կը գտնես խոր մարդասիրութիւն, անիրաւութիւն պաշտպան ու չարագործին հանդէպ անողոք գտնուիլ յանձնարարող, համայնական երջանկութիւնը տեսական ունեցող յեղափոխականի եւ մտաւորականի տիպար մը, որ Ռուբէն Սեւակ պիտի կոչուէր: Ան բարեխիղճ է, արդարատենչ, բարեացակամ, ատելութեամբ լեցուն հանդէպ կեղծիքի ու անարդարութեան աշխարհը: Պատանի հասակի մէջ իսկ ընկերային չարիքը մերժող հոգե-զգացական շղաճգումները Ռուբէնի, մէկ քանի տարի ետք, պիտի վերածուէին յստակ ու տոկուն աշխարհահայեացքի մը իր մէջ, որը աւելի պարզորոշ պիտի արտայայտուէր իր հռչակաւոր "Կարմիր Գիրք"-ով: Իր ազգային-ընկերային հաւատամք է, որ կը բովանդակէ ան, իր գաղափարախօսութեան հիմք:

Բայց ընդունինք, որ "Յիսուսի Կեանքը" ի նկարագրութիւնը կրնայ, մինչեւ իսկ, թիրիմացութիւն ստեղծել: Նոյնիսկ յուզել չեմքնաւոր հաւատացեալին դիւրագգացութիւնը: Եւ սակայն, կը խորհինք, որ գայթակղելու պատճառ չկայ այստեղ: Ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել, որ Յիսուսի կեանքի մասին ինչ որ պատմուած ու գրուած է ցարդ, կը կազմէ բացարձակ իրողութիւն, զերծ է որեւէ թիւր պատկերացումէ: Այնտեղ ոչ իսկ մասնիկ մը կայ քմածին, երեւակայութեան ծնունդ կամ վերաբնունք:

Արդարեւ, մեծաքայլ զարգացող գիտութիւնը եւ նորայայտ տուեալներ հնարաւոր ու ստիպողական կը դարձնեն, որ այս մասին ցարդ ընդունուած տեսակէտները վերանայուին եւ ալ աւելի մօտեցուին ճշմարտութեան: Եղելութիւնները իրենց բուն համեմատութեան բերուին: Այսպիսի բնական մօտեցում տրամադրութիւն նկատելի է Ռուբէնի մօտ: Հարցասէր երիտասարդին վերատեսչական սա հետաքրքրութիւնը, խորքին մէջ, մեղանչական ընթացք մը չէ, քրիստոնէութեան հանդէպ ցուցաբերուած: Ընդհակառակը՝

այստեղ բոլոր նախադրեալները կան հետեւցնել տուող, որ Ռուբէն քարեմիտ ցանկութեամբ լեցուելով է, որ ուզած է քարեփոխիչ գծեր աւելցնել Յիսուսի դիմանկարին վրայ: Այս վարդապետութիւնը ինքն ուզած է ձերբագատել մակերեսային ու անհեթեթ ամէն վերագրումէ եւ մեկնութիւններէ: Այլեւ՝ Քրիստոսի կեանքը ներկայացնել եւ քացատրել մարդկային տրամաբանութեան լոյսի տակ, զանց ընելով հաւատացեալը շփոթի մատնող առասպելական տեսութիւնները: Ասոնց ջատագովները, մինչեւ այսօր ալ, չեն կրցած համոզիչ պատասխան մը տալ առեղծուած թուող որոշ երեւոյթներու մասին, եւ իրենց անընկուծ կը վարագործեն ապաւինելով "Գերբնական"-ին:

Ռուբէն գրած է. "Հեռո՛ւ կրօնքի կոյր նախապաշարումներուն գերին ըլլալէ: Յիսուսի կեանքը գծած եմ այնպէս՝ ինչպէս կ'ըմբռնեմ եւ համոզուած եմ": Եւ դեռ ինքն է աւելցնողը, որ այս մէկն ըրած է էրենսք Ռենանի եւ Թոլսթոյի գործերու ընթերցման ազդեցութեան տակ: Բայց, ամէն պարագային՝ "Գթոյ վարդապետին հանդէպ ունեցած սէրս է, որ դրդեց զիս անոր կեանքը գրելու" – կը լուսաբանէ մեզ Սեւակ:

Արդարեւ, իր այս "Ուսումնասիրութիւն"ին մէջ, Ռուբէն ո՛չ միայն փրիստոնէութեան սկզբունքներու հաւատացող, այլ՝ ասոնց շերմ ջատագով կը ներկայանայ:

Իրն ե՞ն սա տողերը, ուղղուած Քրիստոսի. «Մոռցիր ցաւերդ, մոռցիր տառապանքդ, ձեռքերուդ գամն ալ մոռցիր: Մարդկութիւնը զղջաց իր սեւ ապերախտութեան վրայ, ամչցաւ ու լացաւ, արտասուեց ու աղօթեց քեզի ու պաշտեց զքեզ: Մարդ էիր՝ Աստուած ըրաւ զքեզ»:

Մեր կողմէ պիտի աւելցնենք, ոչ առանց փաստսանքի անշուշտ... երանի թէ այդպէս եղած ըլլար "Ապերախտ" ու "Ոճրագործ" մարդկութեան ընթացքը այսօր...

Հէ՛գ Ռուբէն, քու այս տողերը, ի խորոց սրտի եկող, թուղթին յանձնելէդ կարճ միջոց մը ետք, քու զղջումի եկած կարծուող մարդկութիւնը թոյլատրեց, որ գործուի քաներորդ դարու Ա. Գողգոթան: Ամբողջ ժողովուրդ մը խաչը հանուեցաւ, եւ առաջինը՝ դուն, անոնց մէջ: Հարիւր հազարաւոր վերապրածներ ալ, քու դժբախտ ազգակիցներէդ, մնացին թափառական:

Կը յիշեցնես մեզի որ Յիսուս ըսած է. «Որդին Մարդոյ տեղ մը չունի իր գլուխը հանգչեցնելու համար», եւ աւելցուցած եւ քու կողմէ, Տիրոջ հանդէպ մեծ սիրով համակուած. «Մեր սրտերը կու տանք քարձ՝ բազմաշխատ գլխուդ, ու մեր կուրծքերը՝ քեզ ապաւենց»:

Իսկ դո՛ւն, սիրելի Ռուբէն, բարձ ու գլուխ հանգչեցնելու տեղ ունեցա՞ր, որ քու կը Խաչեալին տայիր:

Դուն գերեզման մ'անգամ չ'ունեցար, եւ քու ժողովուրդդ ալ, մինչեւ այսօր, կը մնայ տարագիր, անհայրենիք, չունի տեղ իր գլուխը հանգչեցնելու...:

Այժմ, ընթերցողին հրամցնենք "Ռ. Սեւակի Յիսուսը", ըլլալով վստահ, որ Աստուծոյ Որդւոյն մասին ցարդ եղած բոլոր պատկերացումներէն ամենէն տպաւորիչը պիտի նկատուի ան, ամենէն սրտամօտն ու գրաւիչը: Ամենէն Աստուածայինն ու մարդկայինը՝ ըսել կ'ուզենք: